

12 OKT. 1983. PE

HÅLOGALAND LAGMANNSRETT

gjør vitterlig:

År 1983 den 11. oktober ble rett holdt på lagmannsrettens kontor i Tromsø.

Dommere: Lagmann Jon Fjalstad.
Lagdommer Einar Rege.
Lagdommer Knut Sundquist.

Det ble behandlet

sak nr. 101/1983 C: Kjæremål fra 1. Alfred Nilsen, født 02.04.32, Skiveien 9, Elvebakken, 2. Tore Bongo, født 03.02.52, Lahtari, Elvebakken, 3. Svein Suhr, født 13.07.48, Aronnes, Elvebakken, og 4. Per Flatberg, født 18.09.37, Skogvn. 12b, 1470 Lørenskog, over Alta herredsretts beslutninger av 2. august 1983 i h.h.t. strprl. § 403, 2. ledd.

Sakens dokumenter var til stede.

Det ble avsagt slik

k j e n n e l s e :

Alta herredsrett avsa 23. mars 1983 dom i straffesaker - forenet til felles behandling - med slik slutning:

"Alfred Olaf Nilsen, f. 02.04.32 dømmes for overtredelse av strl. § 140, 1. ledd, § 222, 1. ledd, jfr. § 49, jfr. strl. § 62, 1. ledd, § 329, 1. ledd og § 353, smh. m. § 63, 2. ledd, til en straff av fengsel i 90 - nitti - dager.

Straffens fullbyrdelse utsettes i en prøvetid på 2 - to - år, jfr. § 52 nr. 1 og § 53 nr. 1.

I tillegg ilegges han i medhold av § 52 nr. 3 en ubetinget bot til statskassen stor kr. 20.000,- kroner - tjuetusen - eller dersom den ikke erlegges fengsel i 25 -tjuefem - dager.

Han frifinnes for tiltalens post IV nr. 3.

Tore Bongo, f. 03.02.52, dømmes for overtredelse av strl. § 140, 1. ledd, § 222, 1. ledd, jfr. § 49, jfr. § 62, 1. ledd § 326, 1. ledd nr. 2, § 329, 1. ledd, § 339, 2. ledd, jfr. politivedtekter for Alta §§ 2 og 21 og strl. § 353, smh.m. § 63, 2. ledd, til en straff av fengsel i 75 - syttifem - dager.

Straffens fullbyrdelse utsettes i en prøvetid av 2-to - år jfr. § 52 nr. 1 og § 53 nr. 1.

I tillegg ilegges han i medhold av § 52 nr. 3 en ubetinget bot til statskassen stor kr. 10.000,- kroner -titusen- eller, dersom den ikke erlegges, fengsel i 20-tjue - dager I den betingede fengselsstraffen fragår 4-fire-dager for utholdt varetekt.

Han frifinnes for tiltalens post II, IV b) og VII a) 3).

Svein Henry Suhr, f. 13.07.48, dømmes for overtredelse av strl. § 140, 1. ledd, § 329, 1. ledd og § 353, smh.m. § 63, 2. ledd, til en straff av fengsel i 75 - syttifem - dager.

Straffens fullbyrdelse utsettes i en prøvetid av 2-to-år, jfr. § 52 nr. 1 og § 53 nr. 1.

I tillegg ilegges han i medhold av § 52 nr. 3 en ubetinget bot til statskassen stor kr. 10.000,- kroner-titusen- eller, dersom den ikke erlegges, fengsel i 20-tjue-dager.

Han frifinnes for tiltalens post II og IV 3).

Per Flatberg, f. 18.09.37, dømmes for overtredelse av strl. § 140, 1. ledd og § 222, 1. ledd, jfr. § 49, jfr. § 62, 1. ledd, til en straff av fengsel i 60-seksti-dager.

Straffens fullbyrdelse utsettes i en prøvetid av 2-to-år, jfr. § 52 nr. 1 og § 53 nr. 1.

I tillegg ilegges han i medhold av § 52 nr. 3 en ubetinget bot til statskassen stor kr. 15.000,-kroner-femtentusen- eller dersom den ikke erlegges, fengsel i 15-femten-dager.

I den betingede fengselsstraffen fragår 1-en-dag for ut- holdt varetekt.

Han frifinnes for tiltalens post III."

Samtlige de domfelte har begjært fornyet behandling ved Hålogaland lagmannsrett. I Flatbergs tilfelle gjelder begjæringene samtlige de fellende deler av dommen. Begjæringene fra de andre domfelte gjelder deler av dommen, men i alle tilfelle domfellelse etter strl. § 140. (I Bongos begjæring, punkt 3 er domfellelsen etter strl. § 339, nr. 2, feilaktig angitt å gjelde § 329). Tre av de domfelte har subsidiært erklært anke.

I medhold av straffeprosesslovens § 403, 2. ledd, forela statsadvokaten i Troms og Finnmark samtlige begjæringene om fornyet behandling for Alta herredsrett og påstod begjæringene avslått med den begrunnelse at de var ulovhjemlet. Statsadvokaten gjorde således gjeldende at begjæringene etter sitt innhold måtte anses som angrep på herredsrettens rettsanvendelse.

Statsadvokatens krav om å avslå begjæringene gjaldt imidlertid ikke Bongo, for så vidt hans begjæring gjaldt domfellelsen etter strl. § 339 nr. 2.

Alta herredsrett - sorenskriveren som enedommer - avsa 2. august 1983 to beslutninger i anledning av statsadvokatens begjæring. Den ene beslutningen gjaldt de domfelte Nilsen, Bongo og Suhr, den andre domfelte Flatberg (oppspaltningen har sammenheng med en tilsvarende oppdeling av saksdokumentene og av statsadvokatens ekspedisjon av sakene til herredsretten). Beslutningene gikk ut på at samtlige begjæringer om fornyet behandling ble avslått for så vidt de gjaldt domfellelse etter strl. § 140, 1. ledd. Det er til slutt i premissene til beslutningene uttalt at retten "går ikke inn på de delene av rettsmiddelerklæringene hvor samtykke til fornyet behandling er påkrevet". - Lagmannsretten viser ellers til premissene i de to beslutningene, der de sentrale deler av begjæringene om fornyet behandling og av statsadvokatens argumentasjon er gjengitt.

Samtlige de domfelte har påkjært herredsrettens beslutninger til Hålogaland lagmannsrett.

I h.r.advokat Bjørn Pettersens kjøremålserklæring av 31. august, postlagt samme dag, på vegne av Alfred Nilsen og Svein Suhr er anført at herredsretten har tatt feil når den har ansett begjæringen om fornyet behandling som i realiteten et angrep på herredsrettens lovanvendelse. For øvrig gjengis fra kjøremålet:

"Jeg tillater meg å presisere hvordan undertegnede ser på det nevnte rettslige spørsmål som jo er ganske komplisert:

Under hovedforhandlingen ble det fra de tiltalte og fra forsvarers side hevdet at de tiltalte hele tiden hadde vært av den oppfatning at de demonstrasjoner på anleggsveien som de oppfordret til, ikke var ulovlige på grunn av at det var myndighetenes bygging av anleggsveien som var basert på ulovlige vedtak. Det er ikke nødvendig å bruke tid på å påpeke at veibygging ble stanset to ganger, først på grunn av feil forsåvidt gjaldt tiltredelseserklæring eller samtykke fra de berørte parter, og at veibyggingen senere ble stanset på grunn av at den var i strid med kulturminneloven.

Forsåvidt gjelder de domfeltes egne demonstrasjoner, d.v.s. deres egen deltagelse i lenkegjeng m.v., vil den oppfatning de her har hatt bli å vurdere som en rettsvillfarelse og det er et lovanvendelsesspørsmål hvorvidt de på dette grunnlag kan fritas.

Saken står imidlertid i en annen stilling når det som hevdes er at de hadde den samme oppfatning nemlig om demonstrasjonenes lovlighet når det gjaldt de andre deltagere som de oppfordret til å delta i demonstrasjonene. Deres oppfatning i så måte bli hevdet i lagmannsretten, men byretten har ikke gått inn på og fastslått f.eks. at de tiltalte ikke hadde denne oppfatning. Det er ikke på noe punkt i byrettens premisser fastslått at Alfred Nilsen og Svein Suhr ikke var av den oppfatning at de andres demonstrasjoner var lovlige.

Når det i begjæringene om fornyet behandling er henvist til dommen i Rettstidende 1974 side 517 flg., er det fordi Høyesterett i denne dommen fastslår at en villfarelse som nevnt ovenfor er en faktisk villfarelse, ikke en rettsvillfarelse. Det er en villfarelse som skal vurderes etter strl. § 42, ikke § 59. Sagt på en annen måte mener jeg det kan utledes av Høyesteretts dom at hvorvidt en slik villfarelse forelå skulle vært vurdert av herredsretten og det skulle vært fastslått at en slik villfarelse ikke forelå før fellende dom kunne avsies. Herredsretten har ikke klargjort noen vurdering av dette i sin dom.

På denne bakgrunn hevder jeg fortsatt at den innvending mot herredsrettens dom på dette punkt, som er fremkommet fra forsvarers side, hører under skyldspørsmålets faktiske side og derfor er gjenstand for fornyet behandling ved lagmannsrett."

Det er lagt ned påstand om at saken fremmes for Hålogaland lagmannsrett til fornyet behandling.

Kjæremålet fra Tore Bongo er satt opp på herredsrettens kontor 2. september, etter at Bongo under telefonsamtale 1. september (kjæremålsfristens siste dag) hadde tilkjennegett at han ville påkjøre og av sorenskriveren var blitt bedt om å komme på sorenskriverkontoret følgende dag for å undertegne på skriftlig kjæremål satt opp av sorenskriveren, jfr. sorenskriverens brev av 2. september (dok. 34). Kjæremålet er deretter grungitt nærmere av advokat Harald Høgseth i brev av 5. september. Fra brevet gjengis:

"Domfelte hevdet under hovedforhandlingen å ha vært av den oppfatning at straffelovgivningen ikke rammet de personer som fulgte hans oppfordring om å demonstrere.

Det hører til skyldsspørsmålets faktiske side å avgjøre om domfelte har vært av denne oppfatning, og det følger således av RT 1974 s. 517 at han, dersom hans oppfatning ble akseptert, skulle vært frifunnet i henhold til strl. § 42, jfr. § 40.

Vedrørende herredsrettens henvisning til Andenæs: Alminnelig Strafferett s. 262, bemerkes at denne oppfatning ikke er i samsvar med gjeldende rett, jfr. Anders Bratholm: Strafferett og Samfunn. 265-266."

Per Flatberg har påkjært i brev av 29. august, postlagt samme dag. Hans kjæremål er grunnlagt nærmere i brev av 1. september. Fra brevet gjengis:

"Begrunnelsen for begjæringen om fornyet behandling fremgår av Flatbergs rettsmiddelerklæring av 10. mai 1983, som delvis er inntatt i Alta herredsretts beslutning. Det er helt på det rene i saken at Flatbergs begjæring "inneholder bestridelse av noen for skyldsspørsmålets avgjørelse relevant omstendighet overhodet", jfr. sorenskriverens henvisning til Salomonsens kommentar til straffeprosessloven. Det er nemlig uten videre klart at samtlige tiltalte bestred at de demonstrasjoner det ble oppfordret til, jfr. tiltalebeslutningens post I a-c, var ulovlige, hvilket er en betingelse for domfellelse etter straffelovens § 140. At de tiltalte var klar over dette er et rent faktisk spørsmål som hører med til bevisdelen av skyldsspørsmålet. Rettens avgjørelse om å nekte fornyet behandling viser til hva retten har anført om domfeltes forklaring på side 17, side 25 og side 39. Av en eller annen grunn unnlater imidlertid retten fullstendig å nevne at samtlige tiltalte også bestred å ha vært klart over at man oppfordret til ulovlige handlinger. Dette fremgår på side 19 som grunnlag c) for frifinnelse etter § 140 (grunnlagene var de samme for alle tiltalte). Spesielt for Flatberg sies det uttrykkelig på side 24: "Tiltalte har vedgått det som følger av post I, a) og b), når det bortsees fra at aksjonene var ulovlige.", jfr. også side 37-39. Det er helt på det rene at spørsmålet om de aksjonene man hadde tatt til orde for var ulovlige eller ikke hører til den faktiske del av skyldsspørsmålet, jfr. Retstidende 1974, side 517. Dommerens argumentasjon synes derimot å innebære at han oppfatter villfarelse med hensyn til aksjonens lovlighet som en rettsvillfarelse, jfr. bl.a. uttalelsen om at "Det vil tilligge Høyesterett å avgjøre om en mulig villfarelse er unnskyldelig". Retten synes i det hele tatt ikke å ha vært oppmerksom på den høyesterettsdom som er avgjørende i denne forbindelse."

H.r.advokat Pettersen (Nilsen og Suhr) ekspederte kjæremålet direkte til lagmannsretten. Etter at lagmannsretten hadde sendt det til herredsretten til forberedende behandling, har sorenskriveren i brev av 8. september til lagmannsretten uttalt at han ikke har "funnet kjæremålet grunnet og har følgelig ikke forandret beslutningen". For øvrig uttaler sorenskriveren i brevet:

"Til kjæremålserklæringen skal jeg kort bemerke:

I avsnittet som begynner med siste linje på side 1 er det når det gjelder de domfeltes oppfatning hva angår deres egen deltagelse i demonstrasjonene, anført at denne oppfatning blir å vurdere som en rettsvillfarelse, hvorfor det er "lovanvendelsesspørsmål hvorvidt de på dette grunnlag kan frifinnes."

Det skal her innskytes at det av forsvareren under hovedforhandlingen ble anført at det på bakgrunn av de foreliggende avgjørelser av Høyesterett ikke var grunnlag for å påstå frifinnelse for tiltalten etter strl. § 329, 1. ledd. Det er i neste avsnitt (s 2) anført at saken står i en annen stilling "når det som hevdes er at de hadde den samme oppfatning nemlig om demonstrasjonens lovlighet når det gjaldt de andre deltagere som de oppfordret til å delta i demonstrasjonene. Deres oppfatning i så måte ble hevdet i lagmannsretten, men byretten har ikke gått inn på og fastslått f.eks. at de tiltalte ikke hadde denne oppfatning. Det er ikke på noe punkt i byrettens premisser fastslått at Alfred Nilsen og Svein Suhr ikke var av den oppfatning at de andres demonstrasjoner var lovlige." Jeg finner denne formuleringen noe abstrus, men bemerker at når de domfældte var klar over det lovstridige ved egen deltagelse i aksjonene, så må de eo ipso har vært klar over at samme slags handlinger, hvortil de oppfordret/tilskyndet andre, var straffbare. Det må under enhver omstendighet høre under lovanvendelsen å prøve en slik innsigelse. Det er forøvrig uriktig når det anføres at dette ikke er behandlet på noe punkt i rettens premisser og at spørsmålet om villfarelsen ikke er vurdert i lys av dommen i RT 1974, s. 517. - Jeg finner her å måtte vise til herredsrettens dom s 37, nest siste avsnitt. De aktuelle handlingers straffbarhet var, som det der fremgår, fastslått av Høyesterett, og herredsretten har da, se det nevnte avsnitt i dommen, måttet konstatere at spørsmålet om villfarelse således nettopp med all ønskelig- og mulig- tydelighet var avgjort. Det må høre under lovanvendelsen å avgjøre om en villfarelse med gyldighet fortsatt kan påberopes i en slik situasjon."

I anledning av Flatbergs kjæremål har sorenskriveren i brev av 14. september til statsadvokaten vist til dommens side 37, nest siste avsnitt, og ellers henholdt seg til sitt forannevnte brev av 8. september til lagmannsretten.

Statsadvokaten har sendt saken til lagmannsretten ved to selvstendige ekspedisjoner, begge av 16. september. Den ene gjelder saken mot Nilsen, Bongo og Suhr, den andre saken mot Flatberg. I oversendingspåtegningen for førstnevnte ekspedisjon uttaler statsadvokaten at det i kjæremålene ikke påberopes andre omstendigheter enn det som tidligere er fremholdt i begjæringene om fornyet behandling, og at kjæremålene derfor ikke foranlediger spesiell kommentar "ut-over henvisning til min påtegning av 28. juni.... samt at jeg som sorenskriveren i Alta vil henlede rettens oppmerksomhet på de anførsler som er gjort i herredsrettens dom, side 37, nest siste avsnitt." Tilsvarende oppfatning har statsadvokaten gitt uttrykk for i påtegning som gjelder Flatberg.

Lagmannsretten har sendt advokatene kopi av sorenskriverens brev av 8. september samt de foran omtalte påtegninger.

Lagmannsrettens bemerkninger:

Lagmannsretten finner det hensiktsmessig å ta opp samtlige kjæremål til felles avgjørelse.

Kjæremålsfristen er i et tilfelle som dette én uke, jfr. strprl. § 403 i.f. Kjæremålene fra Nilsen, Suhr og Flatberg er postlagt innen en uke fra forkynnelsen. For Bongo løp fristen ut 1. september. Etter redegjørelsen, omtalt foran, fra sorenskriver Utengen, legger lagmannsretten, i likhet med statsadvokaten, til grunn at også Bongo har påkjært rettidig.

De påkjærte beslutningene gjelder som nevnt bare de deler av begjæringene om fornyet behandling der Høyesteretts kjæremålsutvalgs samtykke til fornyet behandling ikke er påkrevet, det vil for alle de kjærende parter si domfellelsen etter strl. § 140. Suhr har for øvrig bare angrepet denne delen av dommen. Lagmannsretten finner som kjæremålsinstans ikke foranledning til å ta standpunkt til de deler av begjæringene som herredsretten ikke har vurdert. Påtalemyndigheten har ikke forelagt ennå spørsmålet om samtykke for Kjæremålsutvalget. Lagmannsretten kan imidlertid ikke se at det er noe prosessuelt til hinder for å avgjøre kjæremålene på sakens nåværende stadium.

Det spørsmål som foreligger til avgjørelse også for lagmannsretten i forhold til samtlige de domfelte, er om begjæringene om fornyet behandling utelukkende gjelder lovanvendelsen i herredsrettens dom, jfr. strprl. § 401, 1. ledd. Utgangspunktet for denne vurdering vil være en fortolkning av de respektive begjæringer. Den sentrale argumentasjon i begjæringene - og i kjæremålene - fra de respektive domfelte går ut på at de subjektive vilkår for straff, nemlig forsett, ikke er til stede. De gjør alle under henvisning til Rt. 1974 side 517 flg. gjeldende at man står overfor en situasjonsvillfarelse, som etter strl. § 42 fritar for straff, idet de var av den oppfatning at de demonstrasjonshandlinger som de oppfordret til, ikke var ulovlige. Det hører til skyldsspørsmålets faktiske side, hevder de, å avgjøre om de domfelte har hatt denne oppfatning (om at demonstrasjonshandlingene var lovlige). Så enkelt er imidlertid

det foreliggende prosessuelle spørsmål etter lagmannsrettens oppfatning ikke i dette tilfellet. Det er nok så at så langt et angrep på en straffedom gjelder bevisvurderingen om forsetts- spørsmålet, er fornyet behandling det riktige rettsmiddel. Men etter lagmannsrettens syn retter begjæringene - riktig fortolket - seg i dette tilfellet ikke mot herredsrettens vurdering av relevante faktiske spørsmål i så måte. Lagmannsretten peker på at overfor samtlige de domfelte gjaldt tiltalen - og domfellelsen - etter strl. § 140 et sammenhengende forhold, av innbyrdes noe forskjellig varighet, men slik at de straffbare forhold i alle tilfellene vedvarte til desember 1981, jfr. side 37, 4. avsnitt, i herredsrettens dom. I neste avsnitt i dommen har herredsretten vist til Høyesteretts kjennelse av 13. januar 1981 (Rt. 1981 side 21 flg.) i sak mot blant andre Nilsen og Bongo (strl. § 323) og Høyesteretts dom avsagt 16. mai 1981 (Rt. 1981 side 679 - strl. § 353). Herredsretten konstaterer i tilknytning til disse rettsavgjørelsene at straffbarheten ved fortsatte aksjoner "var under enhver omstendighet nå notorisk." Utsagnet henspiller etter sammenhengen åpenbart også på Suhr og Flatberg. Ingen av de domfelte - heller ikke Suhr og Flatberg - har i sine begjæring om fornyet behandling eller i sine kjæremål påberopt at de frem til desember 1981 var uten kjennskap til de forannevnte avgjørelsene av Høyesterett. De har heller ikke hevdet at skyldsspørsmålet stiller seg forskjellig henholdsvis for tiden før og etter disse avgjørelsene. I sistnevnte hen- seende skiller saken her seg fra den sak som er omhandlet i Rt. 1963 side 446 flg., der det var spørsmål om fornyet behandling av deler av et sammenhengende straffbart forhold.

Lagmannsretten bemerker videre at begjæringene ikke knytter seg til faktiske momenter av betydning for vurderingen av om det har foreligget en unnskyldelig rettsvillfarelse.

Endelig bemerkes at de domfelte ikke har angrepet herreds- rettens bevisvurdering om forsettsspørsmålet, slik den er kommet til uttrykk på side 39, 4. avsnitt i dommen. Her uttales det at "de også var seg bevisst at deres ord og handlinger måtte opp- fattes som en oppfordring og at denne var adressert til andre, her et ubestemt antall mennesker". Når det spesielt gjelder Flatberg, har han ikke angrepet herredsrettens bemerkninger i dommens side 39, 2. avsnitt.

Lagmannsretten er etter dette - som herredsretten - kommet til at begjæringene om fornyet behandling - så langt de gjelder domfellelsen etter strl. § 140, 1. ledd - etter sitt innhold gjelder lovanvendelsen. Kjæremålene vil etter dette bli forkastet.

Kjennelsen er enstemmig.

S l u t n i n g :

Kjæremålene forkastes.

* * * * *

Retten hevet.

Jon Fjalstad

Einar Rege

Knut Sundquist

Rett avskrift -
Hålogaland lagmannsrett

E. S. H. Hansen

bem.